

**Podnět Rady vlády České republiky pro lidská práva týkající se potřeby upravit podmínky
výkonu kázeňského trestu vězení ukládaného vojákům**

Podle ustanovení čl. 8 Listiny základních práv a svobod¹ „...nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon...“.

Jedním ze způsobů zákonného omezení osobní svobody občana je kázeňský trest vězení, který je jedním z uplatňovaných kázeňských trestů v Armádě České republiky (dále jen „AČR“). Podle ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, ve znění pozdějších předpisů, lze vojákům základní (náhradní) služby a vojákům v záloze povolaným na vojenské cvičení (dále jen „VZS“) uložit mimo jiné kázeňský trest zákazu vycházek a kázeňský trest vězení. Kázeňský trest vězení je mimořádným trestem, který lze ukládat pouze za nejzávažnější kázeňské přestupky (§ 29 odst. 2 zákona č. 220/1999 Sb.). Kázeňský trest vězení lze ukládat pouze vojínům v základní (náhradní) službě do 14 dnů a vojínům v záloze povolaným na vojenské cvičení v délce do 4 dnů; vojákyním kázeňský trest vězení uložit nelze (§ 29 odst. 3 a 4 zákona č. 220/1999 Sb.). O uložení kázeňského trestu vězení rozhodují nadřízení, kterým je dána příslušná pravomoc služebním předpisem Základním řádem ozbrojených sil ČR (Zákl-1). Na základě zmocnění v § 2 odst. 2 zákona č. 220/1999 Sb. stanovil prezident republiky v Zákl-1, že pravomoc ukládat kázeňský trest vězení má velitel roty (do 5 dnů) a vyšší nadřízení (do 10 a 14 dnů).

Samo ukládání kázeňského trestu vězení bývá předmětem otázek týkajících se jeho souladu s mezinárodními smlouvami o lidských právech a svobodách. Tento podnět se však netýká ústavnosti, resp. souladu s mezinárodními smlouvami, samotného institutu kázeňského trestu vězení, nýbrž pojednává pouze o problematice výkonu tohoto trestu.

Výkon kázeňského trestu vězení je v současnosti upraven jen částečně. Jde o ustanovení § 39 zákona č. 220/1999 Sb:

1. Kázeňský trest vězení se vykonává ve vojenské věznici; nástup trestu určí nadřízený po lékařské prohlídce, které je voják povinen se podrobit.
2. Výkon kázeňského trestu vězení spočívá v omezení osobní svobody pobytem ve vojenské věznici a v nařízení pracovní činnosti, která se vykonává nejvýše 8 hodin denně. Ve výkonu kázeňského trestu vězení je voják střežen.
3. Voják má právo na vycházku ve vojenském objektu v doprovodu v celkovém trvání 60 minut denně.
4. Výkon kázeňského trestu vězení se přerušuje ve dnech státních svátků, voleb do Parlamentu a pro nemoc nebo úraz vojáka
5. Z výchovných nebo jiných závažných důvodů může nadřízený, který kázeňský trest uložil, výkon kázeňského trestu vězení přerušit

Výkon kázeňského trestu vězení nebo výkon jeho zbytku po přerušení musí být zahájen nejpozději do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení kázeňského trestu, jinak se nevykoná

Jiná práva a povinnosti ani pravidla pro výkon kázeňského trestu zákon neurčuje. Většina práv a povinností je uvedena pouze ve vězeňském řádu, který je přílohou Zákl-1. Stejně jako Zákl-1 je schválen prezidentem republiky na základě výše uvedeného zákonného zmocnění. Přesto jde pouze o služební předpis, který v souladu s ustanovením čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR² a čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod nemůže ukládat povinnosti ani stanovit zákazy občanům nad ustanovení zákona. Vězeňský řád upravuje například povinnost vojína podrobit se při nástupu do věznice osobní prohlídce a odebrání osobních věcí, jako jsou cennosti nebo předměty, které by mohly být pro potrestaného nebezpečné (např. opasky). Dále obsahuje vězeňský řád i zákaz přijímat během výkonu trestu návštěvy, kromě duchovního, zákazy a povinnosti o chování ve věznici, např. zákaz ležet a spát mimo dobu určenou pro noční odpočinek atd.

Z výše uvedeného vyplývá, že zákonná úprava výkonu kázeňského trestu vězení v AČR není z hlediska ústavněprávních principů dostatečná. Tento zásadní nedostatek zaznamenali i členové Výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání při návštěvě dvou vojenských věznic náhodně vybraných vojenských útvarů. Kromě nedostatečné zákonné úpravy výkonu kázeňského trestu vězení zaznamenali členové Výboru i věcné nedostatky současné úpravy výkonu tohoto kázeňského trestu. Zjistili, že vojákům ve výkonu kázeňského trestu vězení není zaručena možnost podat stížnost k orgánu mimo strukturu Ministerstva obrany, například veřejnému ochránci práv, zatímco osoby ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody tuto možnost garantovánu mají (srov. § 17 zákona o výkonu trestu odnětí svobody³, § 24 řádu výkonu trestu odnětí svobody, § 13 zákona o výkonu vazby⁴ a § 39 a násl. řádu výkonu vazby). Dalším, z hlediska zákazu mučení a nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání velmi závažným zjištěním je skutečnost, že vojáci potrestaní kázeňským trestem vězení mají přístup k tekoucí vodě a WC až po přivolání dozorců, což je dokonce výslovně předepsáno ustanovením č. 30 přílohy č. 20 k Zákl-1 (vězeňský řád): „Záchody, umývárny, ... musí být umístěny mimo cely“.

S ohledem na připravovanou profesionalizaci Armády České republiky a upuštění od povinné základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení zastává Výbor pro zabránění mučení a jinému nelidskému zacházení nebo trestání po zvážení okolností stanovisko, že řadu nedostatků v zákonné úpravě podmínek výkonu kázeňského trestu vězení lze na přechodnou dobu, která zbývá do úplné profesionalizace Armády ČR, odstranit cestou podzákonných, vnitřních nebo služebních předpisů vydaných v rámci resortu Ministerstva obrany.

Výbor pro zabránění mučení a jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání doporučuje zejména přijmout taková opatření, aby potrestaným vojákům byla garantována, pokud ještě nejsou, tato práva:

- právo pohybovat se v prostorách věznice určených pro potrestané bez omezení,
- právo na stálý přístup k hygienickému zařízení, které obsahuje záchod a umyvadlo s tekoucí pitnou vodou,
- právo podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení; stížnost, případně žádost musí být orgánu, jemuž je adresována, neprodleně odeslána,
- právo přijímat a na svůj náklad odesílat korespondenci,
- právo na koupel nejméně dvakrát týdně a vždy po fyzicky namáhavé práci,
- právo na přerušování výkonu trestu i ve dnech konání referenda, pokud je vyhlášeno ve volebním obvodu, kde je potrestaný zapsán do volebního seznamu,
- právo na návštěvu duchovního,
- právo na výdej a držení předplaceného tisku, literatury a vojenských předpisů, které pro něj byly doručeny od jednotek nebo které si potrestaní přinesli,
- právo na zajištění nákupu drobných věcí osobní potřeby na vlastní náklad.

Pro případ, že by se profesionalizace Armády ČR oddálila nebo se nerealizovala, doporučuje Výbor pro zabránění mučení a jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání změnit zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, takto:

1. V ustanovení § 39 se mění nadpis takto: „Výkon kázeňských trestů“
2. Odstavce 1 až 4 ustanovení § 39 znějí takto:

„(1) K výkonu kázeňského trestu vězení se podle rozhodnutí služebního orgánu zřizují věznice vojenských útvarů (dále jen věznice).

(2) Ve věznici se umísťují příslušníci mužstva potrestaní kázeňským trestem vězení (dále jen potrestaní) na základě rozhodnutí o uložení kázeňského trestu. Nástup trestu určí nadřízený po lékařské prohlídce, které je voják povinen se podrobit. Voják je povinen podrobit se lékařské prohlídce také bezprostředně po ukončení výkonu trestu.

(3) Výkon kázeňského trestu vězení spočívá v omezení osobní svobody pobytem ve vojenské věznici a v nařízení pracovní činnosti. Ve výkonu kázeňského trestu vězení je potrestaný pod dozorem. V prostorách věznice určených pro potrestané se potrestaný pohybuje bez omezení. Potrestaný nesmí být omezen v přístupu k hygienickému zařízení, které obsahuje záchod a umyvadlo s tekoucí pitnou vodou.

(4) Výkon kázeňského trestu vězení se přerušuje ve dnech státních svátků, referenda a voleb do zastupitelských sborů, pokud jsou vyhlášeny ve volebním obvodu, kde je potrestaný zapsán do volebního seznamu, a pro nemoc nebo úraz vojáka.“

3. Odstavce 5 a 6 ustanovení § 39 zůstávají nezměněny. Za odstavec 6 ustanovení § 39 se vkládá nový odstavec 7, který zní:

„(7) Výkon kázeňského trestu zákazu vycházek spočívá v omezení svobody pohybu vojáka povinností setrvat ve vojenském objektu. Voják je povinen být připraven ke kontrole služebním orgánem ke zjištění, že neopustil vojenský objekt. Pro výkon kázeňského trestu zákazu vycházek se použijí přiměřeně ustanovení odst. 4 až 6 tohoto ustanovení.“

4. Za ustanovení § 39 se vkládá nové ustanovení § 39a tohoto znění:

„§ 39a

Povinnosti potrestaného

Potrestaný je ve výkonu kázeňského trestu vězení povinen:

1. dodržovat vězeňský řád a denní řád věznice;
2. podrobit se při nástupu trestu osobní prohlídce, prohlídce svých osobních věcí a odebrání věcí, kterými by mohl ohrozit své zdraví nebo život anebo zdraví nebo život jiné osoby a které by mohly mařit výkon trestu. Podle požadavku dozorcích orgánů je povinen se osobní prohlídce a prohlídce osobních věcí podrobit i v průběhu kázeňského trestu vězení. O odebraných věcech se pořídí záznam, jehož jeden výtisk obdrží potrestaný. Osobní prohlídku vykoná náčelník nebo dozorcí věznice, vždy však osoba stejného pohlaví. Při propuštění vojáka z vězení mu musí být odebrané věci vráceny;
3. odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení s ohledem na jejich cenu, množství nebo způsob používání je v rozporu s účelem výkonu trestu;
4. vykonávat nařízenou pracovní činnost v trvání nejvýše osmi hodin denně.“

5. Za ustanovení § 39a se vkládá nové ustanovení § 39b tohoto znění:

„§ 39b

Práva potrestaných

Potrestaný má právo zejména:

- 1. podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení, stížnost, případně žádost musí být orgánu, jemuž je adresována, neprodleně odeslána;*
- 2. přijímat a na svůj náklad odesílat korespondenci;*
- 3. na koupel nejméně dvakrát týdně a vždy po fyzicky namáhavé práci;*
- 4. na vycházku ve vojenském objektu v doprovodu v celkovém trvání 60 minut denně;*
- 5. na lékařské ošetření;*
- 6. na návštěvu duchovního;*
- 7. na výdej a držení předplaceného tisku, literatury a vojenských předpisů, které pro něj byly doručeny od jednotek nebo které si potrestaní přinesli;*
- 8. na zajištění nákupu drobných věcí osobní potřeby na vlastní náklad.“*

6. Za ustanovení § 39b se vkládá nové ustanovení § 39c tohoto znění:

„§ 39c

Dozor nad výkonem kázeňského trestu vězení

(1) Dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu kázeňského trestu vězení (dále jen „dozor“) provádí pověřený státní zástupce krajského státního zastupitelství, v jehož obvodu se trest vykonává (dále jen „státní zástupce“).

(2) Při výkonu dozoru je státní zástupce oprávněn:

- 1. v kteroukoli dobu navštěvovat místa, kde se provádí výkon kázeňského trestu vězení,*
- 2. nahlížet do dokladů, podle nichž byli potrestaní zbaveni svobody, hovořit s potrestanými bez přítomnosti jiných osob*
- 3. prověřovat, zda příkazy a rozhodnutí služebních orgánů týkající se výkonu kázeňského trestu vězení odpovídají zákonům a jiným právním předpisům,*
- 4. žádat od příslušníků AČR odpovědných za výkon kázeňského trestu vězení potřebná vysvětlení, předložení spisů, dokladů, příkazů a rozhodnutí týkajících se výkonu kázeňského trestu vězení,*
- 5. vydávat příkazy k zachovávaní předpisů platných pro výkon kázeňského trestu vězení,*
- 6. nařídit, aby voják, který je ve výkonu kázeňského trestu vězení držen nezákonně, byl ihned propuštěn.“*

Pro případ, že i v plně profesionální Armádě ČR bude pro mužstvo zachován kázeňský trest vězení, doporučuje Výbor pro zabránění mučení a jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, aby výkon takového kázeňského trestu byl minimálně ve stejném rozsahu, jak je navrhováno v předchozích odstavcích, upraven právním předpisem se silou zákona.

Pozn.

1 č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

2 ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

3 zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

4 zákon č. 293/1993 Sb, o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů